

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ЭКОНОМИКИ

О.В. КЕНДЮХОВ, д.е.н., профессор,
О.М. ФАБЕР,
Донецкий национальный технический университет

МЕТОДИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Здійснено теоретичні узагальнення методологічних підходів до визначення конкурентоспроможності національної економіки. Розглянуто та проаналізовано існуючі методики оцінки рівня конкурентоспроможності національної економіки, виявлено їх переваги та недоліки.

Ключові слова: конкурентоспроможність національної економіки, методики оцінки, чинники конкурентоспроможності, рейтинговий підхід, індекс глобальної конкурентоспроможності.

Проблематика підвищення конкурентоспроможності національної економіки вже тривалий час привертає особливу увагу економічної науки. Фундаментом для прийняття рішень щодо напрямів забезпечення конкурентоспроможності національної економіки є система її оцінки. Останнім часом питання підходів та методів оцінки конкурентоспроможності національної конкурентоспроможності перебувають у центрі уваги українських політиків, оскільки посилення конкурентних позицій країни є актуальним завданням української держави.

Національна економіка в сучасних умовах глобалізації має відмінні ознаки функціонування в результаті проявів феноменів глобалізації [1, с. 18]. Розрахунки конкурентоспроможності національної економіки в міжнародній практиці стали повсякденною реальністю, увага до яких постійно зростає з боку світового співтовариства [2, с. 163].

Якщо в питаннях оцінки конкурентоспроможності на мікрорівні на сьогоднішній день досягнуто певного консенсусу, розроблені загальноприйняті методики та показники оцінки конкурентоспроможності підприємства, товарів та послуг, з оцінкою рівня конкурентоспроможності національної економіки дещо складніше. Незважаючи на певні розробки в цьому напрямку, універсальної методики комплексної оцінки конкурентоспроможності національної економіки на даний час не існує. Оцінка конкурентоспроможності передбачає дослідження та вивчення країн-конкурентів,

що необхідно в першу чергу для визначення конкурентних переваг країни. Адже в залежності від якості оцінок, ступеня їх відповідності реальній економічній ситуації визначається ґрунтовність стратегічних рішень [3, с. 44].

Проблема оцінки конкурентоспроможності припускає декілька підходів до її рішення: вибір єдиного узагальненого показника, розробка системи показників на основі статистичних даних і системи показників з використанням експертних оцінок [4].

Вимагають подальшого удосконалення сучасні методики оцінки конкурентоспроможності національної економіки та визначення чинників і ступеня їх впливу на конкурентоспроможність держав. Поза увагою науковців залишаються такі питання, як вибір сучасних засобів забезпечення конкурентоспроможності національної економіки та методів створення і утримання конкурентних переваг.

Неоднозначність існуючих у сучасній економіці методологічних підходів до дослідження конкурентоспроможності національної економіки визначає різноманітність та недосконалість використовуваних методів її оцінки. Об'єктивна необхідність подальшого удосконалення методологічних підходів до формування конкурентоспроможності національної економіки України в умовах конкуренції обумовлює актуальність проблеми, яка досліджується.

На сьогоднішній день зарубіжними та вітчизняними вченими створено теоретичне підґрунтя, завдяки якому існує можливість визначити сутність, принципи, методи, механізми управління конкурентоспроможністю національної економіки. У той же час фрагментарними є дослідження методологічних підходів до оцінки саме конкурентоспроможності економік країн.

У загальному аспекті питання конкурентоспроможності національної економіки розкрито в роботах М.І.Гельвановського [5], В.В.Дергачової [6], Я.А.Жаліло [7], І.В.Крюч-

© О.В. Кендюхов, О.М. Фабер, 2012

кової [8], Л.І.Піддубної [9] та ін. Питанням конкурентоспроможності України на міжнародному ринку присвячено наукові дослідження таких науковців, як Л.Л.Антонюк [10], Д.Г.Лук'яненко [11], І.Ю.Сіваченко [12], А.В.Уніят [13].

Спроба згрупувати методики оцінки конкурентоспроможності країн здійснена Т.Ю.Нікіфоровою [14]. Основні методологічні підходи до дослідження конкурентоспроможності територій докладно розглядаються А.Ткачук, В.Толковановим, С.Марковським [15].

Однак, односпайної думки щодо єдиної методики дослідження конкурентоспроможності національної економіки серед науковців немає. На даний момент у вітчизняній економічній науці взагалі відсутня загальноприйнята методика оцінки конкурентоспроможності національної економіки, що змушує користуватись різноманітними звітними даними зарубіжних аналітичних центрів. Вимагають удосконалення сучасні методи оцінки рівня конкурентоспроможності національної економіки та визначення головних чинників, які впливають на конкурентоспроможність країни.

Метою даної статті є аналіз існуючих методів та методи оцінки конкурентоспроможності національної економіки, виявлення їх переваг та недоліків.

Конкурентоспроможність національної економіки, на думку Л.С.Кобиляцького, можна характеризувати двома групами чинників: зовнішніми та внутрішніми.

Зовнішні чинники включають:

- зміни в технології;
- зміни в продуктивності;
- зміни в структурі попиту або споживання;
- бар'єри на зовнішніх ринках.

Внутрішні чинники розділено на три рівня: державний, галузевий та рівень підприємств.

На державному рівні виділяють наступні чинники: політико-правове середовище, економічне середовище, соціально-культурне середовище, техніко-екологічне середовище, оптимізація бюджетних витрат.

На галузевому рівні чинниками конкурентоспроможності виступають міжгалузевий розподіл, структура промисловості [16, с. 182-185].

На рівні підприємства виділяють такі чинники, як рівень використання факторів виробництва (капіталу, ресурсів, технологій, ін-

вестицій, інновацій).

Для оцінки конкурентоспроможності національної економіки І.В.Крючкова пропонує застосовувати кількісні та якісні (експертні та соціологічні) методи. Кількісні – базуються на використанні математичних і статистичних методів аналізу ряду показників, які стосуються обсягів ринку в грошовому чи натуральному вираженні, цін, витрат і факторів, які на них впливають. Даний метод використовують у своїх дослідженнях, передусім, консалтингові фірми, які оцінюють конкурентоспроможність різних країн світу та роблять конкретні техніко-економічні обґрунтування різних методів і підходів до їх підвищення. Кількісний аналіз доповнює якісний, оскільки не всі фактори та механізми зростання конкурентних переваг нагромадження потенціалу конкурентоспроможності можна виміряти [8, с. 14]. Цей метод достатньо точний, однак не дає можливість оцінити явище через певний проміжок часу.

О.О.Нігай та О.О.Смірнов встановили, що національна конкурентоспроможність може бути виміряна за допомогою таких показників, як сальдо зовнішньоторгового балансу; витрати факторів виробництва на одиницю продукції, приведені до курсу національної валюти; ринкові квоти [17, с. 295]. Однак, перелічені показники не в повній мірі відображають характер і якість конкурентних переваг, сталість і перспективність розвитку національної економіки у довгостроковому періоді.

О.Ю.Паценко [18] при аналізі конкурентоспроможності національної економіки використав наступні методи, що дозволили розглядати явища і процеси системно, ніж у його попередників, у взаємозв'язку та взаємодії: багатовимірної середньої, на основі якої отримано рейтинговий показник, який запропоновано вважати інтегральним показником конкурентоспроможності національної економіки; кореляційно-регресійного (з використанням апарату частинних коефіцієнтів кореляції), на основі якого досліджено зв'язки макроекономічних факторів; індексного, що дозволило порівняти тенденції розвитку макроекономічного середовища в Україні та інших країнах; інтенсивності та тенденцій розвитку (на основі динамічних рядів та рівняння множинної регресії), які дозволяють розглядати одночасовий вплив на валютний курс з боку всіх макроекономічних факторів. Проте ці методи не враховують фактори, що впливають

на спроможність національної економіки виробляти конкурентні на світовому ринку товари та послуги, одночасно підвищуючи рівень добробуту громадян, та не дають можливості прогнозування кризових явищ в економіці.

Н.В.Хвищун та О.Д.Мороз, ґрунтуючись на методиці М.Портера щодо аналізу економічних основ національної конкурентоспроможності, дійшли висновку, що запропонована методика «ромба», який включає чотири детермінанти конкурентоспроможності країни, які формують конкурентне середовище, є достатньо виваженою та обґрунтованою. Країни будуть конкурентоспроможні там, де вони мають незвичайно високий рівень якості інституційних механізмів, направлених на створення певних факторів виробництва:

– факторозабезпеченість – забезпеченість країни такими факторами виробництва, як кваліфікована праця, природні ресурси, капітал й інфраструктура;

– умови попиту – умови попиту на товари й послуги промисловості на місцевому і міжнародних ринках. Досвідчений і складний місцевий ринок є найбільш важливим для формування конкурентоспроможності;

– розвинені взаємопов'язані та підтримуючі галузі;

– стратегія підприємств, структура і конкуренція [19, с. 42].

Проте дослідники не врахували, що поза межами концепції конкурентоспроможності та набору індикаторів конкурентоспроможності Портера залишаються фактори макrorівня (інфляція, валютний курс, стійка та виважена макроекономічна політика, економічно ефективна політична система), які мають доволі суттєвий вплив на визначення конкурентоспроможності країни. За М.Портером конкурентоспроможність країни визначається через високі стандарти життя, які визначаються продуктивністю економіки, та рівень національного добробуту.

Головним недоліком досліджень М.Портера була відсутність методики розрахунку рівня конкурентоспроможності національної економіки, та, відповідно, неможливість проведення досліджень національної конкурентоспроможності, оцінки й порівняльного аналізу різних країн.

А.З.Селезньов [20] при оцінці конкурентоспроможності країни обґрунтував можливість використання системи економічних індикаторів, які характеризують макроекономічні умови функціонування товаровиробників,

позиції країни на товарних ринках, конкурентні позиції регіону.

Застосування Паценко О.Ю. та Селезньовим А.З. системного підходу до оцінки конкурентоспроможності країни дозволило охопити, на їхню думку, всі рівні ієрархічної структури конкурентоспроможності. Проте, поза увагою авторів залишилися такі ключові питання, як динаміка та напрями капіталовкладень, кон'юнктура світового ринку, створення стабілізаційних фондів, використання інновацій, диверсифікація експорту товарів та послуг.

Р.А.Фатхутдинов [21] пропонує використовувати кількісні методи оцінки конкурентоспроможності економіки з використанням статистичних даних країни й міжнародних організацій, застосувавши комплексний підхід до формування показників. Важливою відмінністю запропонованої методики від попередніх дослідників та практичною значущістю є використання показників: «минуле, сьогодення і майбутнє країни».

З позиції рейтингового підходу до оцінки конкурентоспроможності національної економіки її рівень оцінюється за методиками основних центрів з вивчення конкурентоспроможності країн з використанням індексних методів. Серед них – Всесвітній економічний форум, Міжнародний інститут розвитку менеджменту. Кожен із центрів щорічно проводить власні дослідження та оприлюднює результати вивчення конкурентоспроможності країн світу, виводячи свої рейтинги. Між дослідженнями та рейтингами цих центрів є відмінності, адже кожен із центрів користується власною методологією дослідження і дотримується своїх ексклюзивних критеріїв під час розроблення шкали конкурентоспроможності економік країн і регіонів [15, с. 104].

У звітах про Глобальну конкурентоспроможність (м. Давос) досліджуються фактори, які дозволяють національним економікам досягти стійкого економічного зростання та довгострокового благополуччя. Вони надають бізнесу і політикам той інструмент, за допомогою якого можливо оцінити відносно сильні і слабкі сторони національної економіки та порівняти їх з іншими країнами. Результати оцінки конкурентоспроможності також допомагають виявити кращі практики в різних сферах [22, с. 11]. Звіт охоплює 142 країни (у 2011 році) з розвинутою економікою та економікою, що розвивається, використовується урядами, вченими і бізнес-лідерами в усьому

світі як інструмент для кращого розуміння сильних і слабких сторін їхніх економік, а також для точного визначення необхідних економічних реформ і заходів.

У 2004 році було розроблено індекс глобальної конкурентоспроможності (ІГК), який увібрав в себе основні новітні економічні ідеї про конкурентоспроможність і, з урахуванням складності процесу економічного зростання, приймає до уваги зважене середнє значення великого числа різних компонентів, кожен з яких стосується одного з аспектів конкурентоспроможності. Компоненти згруповані в 12 складових конкурентоспроможності (рис. 1) [22, с. 14]. Методика передбачає використання однієї третини статистичних даних та двох третин даних експертних опитувань. Експертні дані – це результати опитувань керівників бізнесу у досліджуваних країнах [15, с. 105].

На сьогоднішній день ІГК став головним індексом всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) для вимірювання національної конкурентоспроможності. Результати рейтингів за даним індексом використовуються й Україною для аналізу національної конкурентоспроможності.

Індекс глобальної конкурентоспроможності має найбільш чітко визначені причинно-наслідкові зв'язки між його основними складовими та між рівнем і природою конкурентоспроможності території, яка визначається стадією її соціально-економічного розвитку. ІГК був розроблений для оцінки потенціалу росту країн в середньостроковій і довгостроковій перспективах, враховуючи їх поточний рівень розвитку і той факт, що конкурентоспроможність – «це набір інститутів, політик і чинників, які визначають рівень продуктивності країни» [22, с. 11].

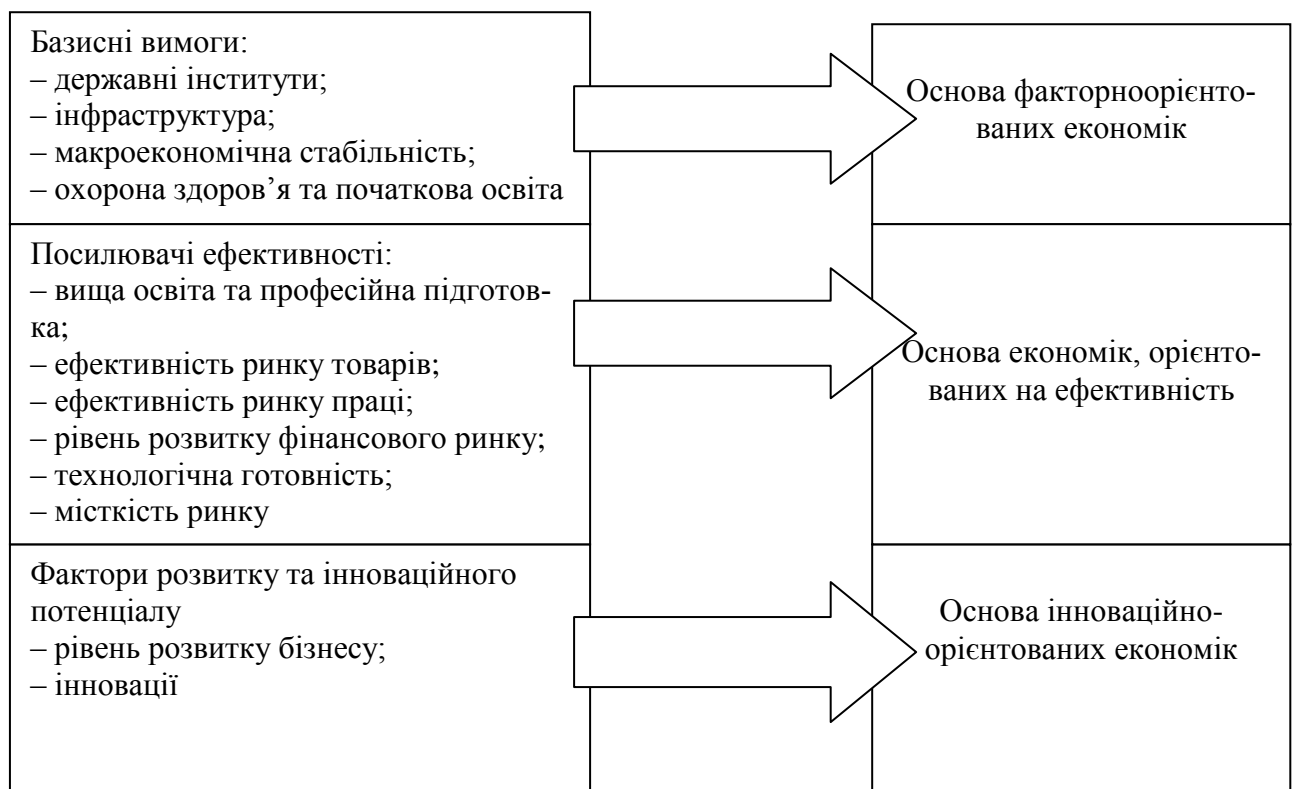

Рис. 1. Складові конкурентоспроможності національної економіки

Крім того, дослідження глобальної конкурентоспроможності враховує стадію економічного розвитку кожної країни і вони поділяються на такі групи: базового розвитку (1), керованої ефективності (2), інноваційного розвитку (3) або країни перехідного етапу (від 1

до 2 групи та від 2 до 3). На конкурентоспроможність певної групи країн визначальний вплив має відповідна сукупність факторів, для якої розраховується свій субіндекс [23, с. 44].

Однією з основних переваг даної методики, є те, що в ній враховується погляд бізне-

су. Звіт надає уряду і населенню основну інформацію про думку керівників компаній, які своїми рішеннями щодо інвестування можуть дати поштовх економіці. Методика ВЕФ вирішує одразу 3 проблеми: по-перше, аналіз більшості країн дозволяє отримати зіставні результати в світовому масштабі; по-друге, уніфікований підхід у країнах дозволяє поступово привести до відповідності національні статистичні стандарти; по-третє, наявність єдиної системи розрахунків для оцінки конкурентоспроможності на національному рівні дозволяє оперативно досліджувати тенденції внутрішнього соціально-економічного розвитку країн у світі глобальних трансформацій.

Суттєвий недолік даної методики виявила світова фінансово-економічна криза, яка розпочалась у 2008 році. Вона продемонструвала недоліки оцінки конкурентоспроможності фінансової системи країни, пов'язані зокрема з відсутністю показників, що визначають ризики, пов'язані з наявністю корпоративних боргів у країні, невірним визначенням напрямів інвестування, фінансово-кредитної політики та змін у поведінці споживачів. В умовах кризи існуючий метод оцінки конкурентоспроможності фінансової системи країн виявився неспроможним, оскільки згідно з ним низька конкурентоспроможність фінансового ринку ряду країн в умовах кризи позитивно вплинула на національну економіку, знизивши вплив імпульсів світових фінансових ринків на національні фінансові системи.

Недосконалим є метод розподілу країн за стадіями розвитку конкурентних переваг, оскільки це призводить до «міграції» країн за цими стадіями, особливо країн, що експортують енергоресурси, чиї конкурентні переваги змінювались в залежності від кон'юнктури світових ринків енергоносіїв.

Міжнародний інститут розвитку менеджменту – International Institute for Management Development (IMD-Lausanne), стабільно входить у трійку лідируючих бізнес-шкіл миру. Лозаннська методологія не обмежується чинниками, пов'язаними з макроекономічною політикою, функціональним розвитком та станом бізнес-середовища, а оцінює також чинники сталості економічного зростання, екологічного впливу на економіку, побудови інфраструктури, необхідної для відтворення в суспільстві головного чинника конкурентоспроможності – людського капіталу (маються на увазі охорона здоров'я, підготовка кадрів тощо) [14, с. 129]. Міжнародний ін-

ститут розвитку менеджменту під час складання рейтингу здійснює оцінювання 59 країн світу (у 2011 році) більше ніж за 321 критерієм і використовує інформацію 52 дослідницьких інститутів світу, які є партнерами IMD [13, с. 8]. Для підрахунку рейтингу конкурентоздатності аналізуються понад 300 показників, з них 73 показника використовуються лише як вступна інформація про країну й у кінцевому рейтингу не відбиваються. Інші критерії, які знаходять висвітлення в кінцевому рейтингу, згруповані у вісім агрегованих показників [14, с. 129].

Критерії оцінки конкурентоспроможності національної економіки розподіляються наступним чином: дві третини – статистичні дані, одна третина – дані експертних опитувань. Всі критерії згруповані в 4 групи, кожна з яких поділяється на підгрупи:

- інфраструктура: базова інфраструктура, технологічна інфраструктура, наукова інфраструктура, здоров'я і довкілля, освіта;

- ефективність уряду: державна політика, податкова система, інституційна база, нормативна база підприємницької діяльності, соціальна база;

- ефективність бізнесу: продуктивність, ринок праці, фінанси, менеджмент, масштабність;

- макроекономічні показники: мікроекономіка, міжнародна торгівля, іноземні інвестиції, відкритість ринку, ціни.

Всі країни, які аналізуються, поділяються на дві групи в залежності від чисельності населення: понад або менше 20 мільйонів. Такий розподіл обумовлено припущенням, що характер конкурентоспроможності в економіках цих груп серйозно розрізняється.

Крім рейтингів конкурентоспроможності, IMD World Competitiveness Yearbook містить також профілі країн, що дають змогу побачити для кожної країни тенденції розвитку конкурентоспроможності, описані за допомогою аналізу еволюції всіх ключових чинників конкурентоспроможності, динаміку розвитку економічного середовища, базовану на окресленні значних проривів та «провалів» порівняно з попереднім роком; «баланс конкурентоспроможності», в якому аналізуються недоліки та переваги за кожним ключовим чинником конкурентоспроможності [24, с. 130].

Якщо ВЕФ будує свої висновки на показниках, де лише одна третина – це тверда статистика, а дві третини – експертні оцінки, отримані шляхом опитувань, то рейтингування

IMD здійснюється на основі зворотного співвідношення: дві третини твердої статистики й одна третина – експертних оцінок. Методологія Давоського форуму дозволяє аналізувати більшу кількість країн, включаючи також і ті, по яких статистика або відсутній, або ненадійна. У свою чергу, IMD, опираючись на вивірені статистичні дані й точні оцінки з достовірних джерел, виглядає більше обережним і консервативним. Тому, по-перше, це робить рейтинги IMD менш уразливими для критиків, по-друге, вони більше об'єктивні й деталізовані.

Недоліком багатьох методів оцінки є статичність оцінки конкурентних позицій конкретного суб'єкта в порівнянні з іншим (реальним або еталонним); отриманий результат після оцінки може бути віднесений тільки до моменту дослідження й залишається достовірним лише протягом досить короткого періоду часу, як показали економічні реалії 2008-

2012 років. Екстраполяція на тривалі інтервали часу зводить нанівець актуальність отриманих даних, а неврахування змін у психології споживача спотворює оцінку правильності інвестиційних потоків.

Аналіз різних систем індексів конкурентоспроможності показує, що на сьогодні навіть ранжування країн за рівнем конкурентоспроможності різні (табл. 1). За конкретним набором індикаторів методики схиляються в різні боки. Так, ІГК зміщено в площину економічних факторів макrorівня та в меншій мірі вимірює якість реального сектору економіки. Система індикаторів IMD в більшій мірі вимірює реальний сектор економіки, оскільки конкурентоспроможність національної економіки розуміється міжнародним інститутом розвитку менеджменту як спроможність країни створювати додану вартість та підвищувати рівень національного багатства шляхом управління активами та іншими процесами.

Таблиця 1

**Рейтинг конкурентоспроможності країн світу за 2011 рік
за методиками зарубіжних аналітичних агентств**

Країна	Місце в рейтингу за методикою ВЕФ	Місце в рейтингу за методикою IMD
США	5	2
Швейцарія	1	3
Німеччина	6	9
Люксембург	23	12
Гонконг	11	1
Сінгапур	2	4
Канада	12	6
Австралія	20	15
Фінляндія	4	17
Іспанія	36	19
Австрія	19	21
Франція	18	29
Китай	26	23
Естонія	33	31
Росія	66	48
Україна	82	56
Індія	56	35
Італія	43	40
Колумбія	68	52

За результатами дослідження вітчизняні та зарубіжні методики оцінювання конкурентоспроможності можна згрупувати за двома підходами:

- кількісні з використанням окремих по-

казників, які характеризують в основному ресурси та сферу виробництва;

- системне комплексне оцінювання з використанням як статистичних показників, так і експертних методів.

.....
<http://www.donntu.edu.ua> / «Библиотека»/ «Информационные ресурсы»

<http://www.instud.org>, http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Npdntu_ekon/

Співставлення сучасних методичних підходів до визначення рівня конкурентоспроможності національної економіки показало, що глобалізація та науково-технічних прогрес у світовій економіці визначили домінування системного багатофакторного підходу в міжнародних методиках визначення конкурентоспроможності, яких включає економічні, соціальні, політичні аспекти розвитку економіки країни.

Перевагами сучасних методик є:

- комплексність при побудові індексу конкурентоспроможності та врахування різноманітних характеристик кожної країни як економічних, так і соціально-політичних;
- врахування основних тенденцій розвитку світової економіки, комп'ютерних та Інтернет-технологій;
- врахування погляду бізнесу;
- врахування особливостей розвитку економічних систем країн;
- розрахунок середньозваженого значення багатьох різних компонентів, кожен з яких відображає один з аспектів конкурентоспроможності.

Недоліками існуючих методів оцінки ефективності національної економіки є:

- відсутність врахування довгострокових трендів розвитку світових ринків;
- відсутність врахування можливих змін у поведінці споживачів;
- відсутність врахування мотивації населення до інноваційної активності;
- відсутність врахування домінуючого типу інтелектуальної праці та динаміки змін структури інтелектуальної праці;
- відсутність врахування громадянського почуття особистої відповідальності за майбутнє країни;
- відсутність врахування відчуття економічного патріотизму;
- відсутність врахування трендів капіталовкладень (інвестицій) з позиції теорії альтернативної вартості;
- не врахування трендів змін в структурі національного виробництва.

Головним упущенням методик оцінки конкурентоспроможності національної економіки є відсутність врахування стратегічних трендів у розвитку міжнародної конкуренції та структури національної економіки.

Перспективи подальших досліджень полягають в обґрунтуванні критеріїв та розробці методів оцінки конкурентоспроможності національної економіки, які враховують довго-

строкові тенденції розвитку глобальних ринків та змін у поведінці споживачів.

Література

1. Соловійов В.П. Національна стратегія інноваційного розвитку в глобалізованому світі: елементи концепції / В.П. Соловійов // Наука та інновації. – 2009. – № 3. – С. 16-22.
2. Фатхутдинов Р.А. Кокурентоспособность: экономика, стратегия, управление / Р.А. Фатхутдинов. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 312 с.
3. Ряба О.І., Шумило Н.М. Конкурентоспроможність України та напрями її підвищення / О.І. Ряба, Н.М. Шумило // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010, № 2, Т. 3. – С. 44-47.
4. Скарбун З., Норкіна Т. Шляхи досягнення конкурентоспроможності міста в сучасних умовах. Матеріали інтернет-конференції 26.04-27.04.2012. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://confiapv.at.ua/publ/konf_26_27_kvitnja_2012_r/sekcija_5_ekonomichni_nauki/shljakhi_dosjagnennja_konkurentosproможnosti_mista_v_suchasnikh_umovakh/41-1-0-1875.
5. Гельвановский М.И. Конкурентоспособность национальной экономики: проблемы статистического сопровождения. Поиск методологической адекватности / М.И. Гельвановский. – М. : ИИЦ «Статистика России», 2009. – 383 с.
6. Дергачова В.В. Міжнародна конкурентоспроможність національної економіки в контексті забезпечення економічного зростання : [монографія] / В.В. Дергачова – Донецьк : ДонДУЕТ, 2006. – 392 с.
7. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / [Я.А.Жаліло, Я.Б.Базиліюк, Я.В.Белінська та ін.] ; за ред. Я.А. Жаліла. – К. : НІСД, 2005. – 388 с.
8. Конкурентоспроможність економіки України: стан і перспективи підвищення / За ред. д-ра екон.наук І.В. Крючкової. К: Основа, 2007. – 488 с.
9. Піддубна Л.І. Конкурентоспроможність економічних систем: теорія, механізм регулювання та управління: Монографія / Л.І. Піддубна – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007. – 368 с.
10. Антонюк Л.Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації: Монографія / Л.Л. Антонюк – К.: КНЕУ, 2004. – 275 с.
11. Лук'яненко Д.Г. Глобальна економічна інтеграція: Монографія / Д.Г. Лук'яненко – К.:

КНЕУ, 2008. – 242 с.

12. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємств / І.Ю. Сіваченко, Ю.Г. Козак, Ю.І. Єхануров та ін. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 456 с.

13. Уніят А.В. Критерії та оцінка конкурентоспроможності країн на міжнародному рівні / Алла Уніят // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 2. – С. 7-13.

14. Никифорова Т.Ю. Методики оцінки конкурентоспроможності країни / Т.Ю. Никифорова // Студентський науковий журнал Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. – 2008. – № 6. – С. 129-130.

15. Конкурентоспроможність територій. / А. Ткачук, В. Толкованов, С. Марковський, [та ін.]. – К. : Легальний статус, 2011. – 252 с.

16. Кобиляцький Л.С. Управління конкурентоспроможністю. / Л.С. Кобиляцький. — К. : Зовнішня торгівля, 2003. – 304 с.

17. Нігай О.О., Смірнов О.О. Проблеми відтворення і розвитку економічного потенціалу суспільства в умовах ринкової системи / О.О. Нігай, О.О. Смірнов // Наукові записки.– Вип.10. Частина II.– Кіровоград: КНТУ, 2010. – С. 294-299.

18. Паценко О.Ю. Конкурентоспроможність національної економіки та валютний курс: оцінка впливу, прогнозування динаміки / О.Ю. Паценко // Актуальні проблеми міжна-

родних відносин: Зб. наук. праць Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Київ. – 2000. – Вип. 22 (част. II). – С. 193-202.

19. Хвищун Н.В., Мороз О.Д. Конкурентоспроможність міста: суть й основні фактори її формування / Н.В. Хвищун, О.Д. Мороз // Наук. вісн. ВНУ ім. Лесі Українки. – 2009. – № 7. – С. 39-46.

20. Селезнев А.З. Финансовые ресурсы и ограничения экономического роста : [Монография] / А.З. Селезнев, Л.Г. Чередниченко, МГИМО (Ун-т) МИД РФ, Моск. акад. экономики и права. – М. : МАЭП, 2008. – 155 с. : ил.

21. Фатхутдинов Р.А. Кокурентоспособность: экономика, стратегия, управление / Р.А. Фатхутдинов. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 312 с.

22. Отчет о конкурентоспособности регионов Украины. / Фонд «Эффективное Управление», 2011. – 203 с.

23. Томашевська О.А. Окремі підходи щодо оцінки конкурентоспроможності регіонів / О.А. Томашевська // Междисциплинарные исследования в науке и образовании: Сборник научных трудов Первого Международного научно-практического симпозиума. – Київ. – 2012. – Ч. II, С.: Економічні науки. – С. 43-47.

Статья поступила в редакцию 19.10.2012

А.О. БІЛОУСОВА,

Кіровоградський національний технічний університет

МОБІЛЬНІСТЬ ЯК ОЗНАКА ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ В ІННОВАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ

В роботі проаналізовано особливості людського розвитку в умовах становлення економіки знань та інноваційного перетворення інституціонального середовища. Доведено, що комплексна характеристика людського розвитку можлива на основі використання показників мобільності (соціальної, трудової, територіальної, професійної тощо).

Ключові слова: людський розвиток, трудова мобільність, соціальна мобільність.

Визначення чинників ефективного господарювання завжди була в центрі уваги науковців-економістів. За оцінками Світового банку, головним джерелом зростання ВВП сьо-

годні став людський капітал: на його частку припадає 62% приросту ВВП, тоді як на природні ресурси – 20%, а на виробничі фонди – лише 16%. В деяких країнах (в Німеччині, Швеції, Японії) вплив людського капіталу на економічне зростання ще вагомніше – до 80% [1, С.6.]. За оцінками вітчизняних науковців, в Україні частка праці, природних ресурсів і капіталу у створеному продукті становлять приблизно 15, 17 та 68% відповідно [2, С. 21]. Такі пропорції свідчать про недостатній рівень розвитку людського чинника виробництва та слабкість соціальної функції української держави. Тому визначення напрямків забезпечен-

© А.О. Білоусова, 2012

.....
<http://www.donntu.edu.ua/> «Библиотека»/ «Информационные ресурсы»

<http://www.instud.org>, http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Npdntu_ekon/